

Yleisradion opit tekstitykseen

Ymmärrän-seminaari 1.4.2020

Minna Pöntys ja Kaisa Vitikainen, Yle

Yleisradio tekstityksen edelläkävijänä 1/2

1967 ensimmäinen kuulovammaistekstitys *Laajakulma*-ohjelmassa

1983 järjestäytynyt kuulovammaistekstitys alkaa
Ensimmäinen tekstitetty elokuva *Aikapoika ja mono* 8.1.1983

1985 ruotsinkielinen kuulovammaistekstitys alkaa

1986 uutislähetysten tekstitys alkaa (alkuillan sähkölähetys)

1989 uutisten klo 20.30 päälähetyksen tekstitys alkaa

2011 ohjelmatekstitys lakivelvoitteiseksi

Yleisradio tekstityksen edelläkävijänä 2/2

Tekstitysvelvoitteet vuonna 2020:

Yle: 100 % suomen- ja ruotsinkielisestä tv-ohjelmistosta

Kaupalliset kanavat (MTV3, Nelonen):

75 % suomen- ja ruotsinkielisestä tv-ohjelmistosta

**Velvoitteen ulkopuolella suorat musiikkiesitykset ja suorat urheilulähetykset.
Määräaikainen lievennys muiden suorien lähetysten tekstityksissä.**

Tekstityksiä ohjaava sähköisen viestinnän palvelulaki uudistuu syksyllä 2020.

**Muun muassa: ”Tekstityspalvelu tulee toteuttaa laadukkaasti siten,
että tekstitys on käyttäjälle riittävän selkeää ja ymmärrettävää.”**

Tekstitys on tärkeä osa viestintää

”Yhdessä kokeminen, yhdessä oppiminen.
Siitä on kyse: tiedonsaannin yhdenvertaisuudesta.”

”Yhdenvertaisuutta, pääsyä käsiksi erilaiseen tietoon helposti ja sujuvasti.”

”Tekstityksen kautta saa tietoa yhteiskunnan asioista.”

Ylen kokemusasiantuntijoiden kommentteja,
miksi tekstitys on tärkeää (syksy 2019)

Laatusuositukset

Käännöstekstityksen laatusuositukset, julkaistu tammikuussa 2020

- [Ladattavissa verkosta](#)
- Koskevat ensisijaisesti käännöstekstityksiä, mutta ovat laajalti sovellettavissa ohjelmatekstitykseen
- Mukana mm. Yle, MTV3, Kotus, alan liitot, monet käännöstoimistot
- Ohjelmatekstityksen laatusuositukset työn alla

Kolme osa-aluetta:

- Kielellinen hyväksyttävyys
- Luettavuus ja mielletävyys
- Ilmaisun käytänteet

Kielellinen hyväksyttävyys

- Tekstityksen tulee olla hyvää, yleiskielen mukaista virheetöntä kieltä (joitakin poikkeuksia on)
- Virheettömyys ja ilmaisuuden luontevuus tukevat katselukokemusta
- Kielioppi- ja oikeinkirjoitussäännöistä poiketaan vain perustelluista syistä

Luettavuus ja mielletävyys

- **Katsojan pitää voida mieltää tekstin ajatus kertalukemalla**
- **Katsoja näkee vain yhden repliikin kerrallaan**
  - Repliikki: yksittäinen, korkeintaan kahden rivin mittainen ruututeksti
- **Jokaisen repliikin on oltava ymmärrettävä kokonaisuus**
- **Osa-alueet:**
  - Jaottelu
  - Ajastus
  - Kirjoitustekniset käytänteet

Luettavuus ja mielletävyys - jaottelu 1/2

- **Jaottelu repliikin sisällä: yhteen kuuluvat sanat mieluiten samalle riville**
  - Erityisesti erisnimet, mutta myös sanaliitot, monisanaiset verbi- tai substantiivi-ilmaisut ym.
  - Sanoja ei pääsääntöisesti jaeta kahdelle riville, poikkeuksena pitkät yhdyssanat, jotka voi jakaa sanarajalta
  - Luontevin jakokohta lauseraja
- **Jaottelu repliikkien välillä**
  - Kunkin repliikin tulee olla selkeä, ymmärrettävä ajatuskokonaisuus
  - Jako mieluiten lauserajalta
  - Yhteen kuuluvien sanojen on oltava samassa repliikissä

Luettavuus ja mielletävyys - jaottelu 2/2

NÄIN

Poliisivoimien komentaja
Erica Smith sanoo, -

että rikollinen
on saatava välittömästi kiinni.

Pihalla odotti pieni musta auto, -

joka kuului Hannahin
entiselle poikaystävälle Mikelle.

EI NÄIN

Poliisivoimien komentaja Erica
Smith sanoo, että rikollinen -

on saatava välittömästi kiinni.

Pihalla odotti
Hannahin entisen poikaystävän -

Miken pieni musta auto.

Luettavuus ja mielletävyys - ajastus 1/2

- Ajastuksella tarkoitetaan sitä, milloin repliikki tulee ruutuun ja lähtee ruudusta ja kuinka kauan se on ruudussa
- Ajastus myötäilee puheen rytmiä
  - Teksti tulee ruutuun, kun puhe alkaa
  - Teksti poistuu aikaisintaan kun puhe loppuu ja viimeistään noin sekunnin kuluttua puheen loppumisesta
- Repliikin vähimmäiskesto on 1,8 sekuntia
  - Tällaisessa repliikissä saa olla vain pari lyhyehköä sanaa
- Repliikin enimmäiskesto on 7 sekuntia
- Kohtauksen sisällä ajastuksen ei tarvitse noudattaa kuvaleikkauksia, puheen rytmi on tärkeämpi

Luettavuus ja mielletävyys - ajastus 2/2

- **Ajastusta rajoittaa myös katsojan lukunopeus**
  - Suomessa mitataan yleensä merkkeinä sekunnissa (CPS)
  - Suositeltu maksiminopeus käänöksissä 12-14 CPS, ohjelmatekstityksissä 10-12 CPS
- **Lyhyen repliikin lukemiseen käytetään suhteessa enemmän aikaa kuin pitkän**
- **Jotkut kohderyhmät tarvitsevat keskimääräistä enemmän lukuaikaa**
- **Tekstiä täytyy yleensä tiivistää!**

ESIMERKKI:

- **Jos maksimirivipituus on 34 merkkiä, täyden kaksirivisen repliikin tulee olla ruudussa 5-6 sekuntia ja yksirivisen noin 3 sekuntia**

Luettavuus ja mielletävyys - kirjoitustekniset käytänteet 1/3

- Kirjoitustekniset käytänteet tukevat nopeaa lukemista ja välitöntä mielletävyyttä
- Jos yhdessä repliikissä alkanut virke jatkuu seuraavassa repliikissä, merkitään virkkeen jatkuminen yhdysmerkillä
- Virkkeen ei tulisi jatkua kolmea repliikkiä pidempään
- Samassa repliikissä ei voi olla yhden repliikin loppua ja seuraavan alkua
- Kun puhuja vaihtuu repliikin sisällä, merkitään se yhdysmerkillä
- Samassa repliikissä ei tulisi olla enempää kuin kahta puhujaa
- Jos repliikissä on kaksi puheenvuoroa, tulee näiden olla mielellään kokonaan eri riveillä

Luettavuus ja mielletävyys - kirjoitustekniset käytänteet 2/3

NÄIN

Tämä on askarruttanut
aiheesta kiinnostuneita pitkään, -

mutta tiedemaailma pysyy vaiti.

Asiantuntijat toteavat vain, -

että he haluavat välttää
ottamasta asiaan kantaa.

EI NÄIN

Tämä on askarruttanut
aiheesta kiinnostuneita pitkään, -

mutta tiedemaailma pysyy vaiti.
Asiantuntijat toteavat vain, -

että he haluavat välttää
ottamasta asiaan kantaa.

Luettavuus ja mielletävyys - kirjoitustekniset käytänteet 3/3

- **Tekstityksen paikka on perinteisesti kuvan vasemmassa alareunassa**
- **Keskittämistä voi käyttää tehokeinona tietyissä tilanteissa**

- **Kuvassa olevaa tekstiä ei tulisi peittää**
- **Puhujan kasvoja tai suuta ei tulisi peittää**

- **Kursivointia voidaan käyttää merkitsemään puhetta, jonka äänilähde poikkeaa kuvaustilassa läsnäolevien henkilöiden puheesta**
  - **Kursiivia ei käytetä, jos puhuja on kuulijan kanssa samassa tilassa, mutta ei vain näy kuvassa**
  - **Teosten nimet, vieraskieliset sanat ja kertojan ääni voidaan kursivoida, paitsi jos kursivointia tulisi huomattavan paljon**
  - **Sana kursivoidaan aina kokonaan, taivutuspäätteineen**

Puhujien merkitseminen (koskee ohjelmatekstitystä)

- Katsojan on pystyttävä tekstin ja kuvan kautta päättelemään puhuja
- Puhujan vaihtuminen merkitään yhdysviivalla myös repliikkien välillä
- Puhujia voi merkitä myös väreillä
  - Ylellä käytössä valkoisen lisäksi keltainen, sininen ja vihreä
  - Myös magenta, mutta Ylellä vain laulamisen merkitsemiseen
  - Värien käytön on oltava johdonmukaista
- Mikäli puhujalla ei ole omaa väriä, eikä puhuja tule kuvaan repliikin aikana, tulee puhuja merkitä ns. nimiplanssilla:
(Helmi-täti:) Tulettekos kahville?
  - Nimen esittäminen planssissa vaihtelee tarkoituksen mukaan

Ilmaisun käytänteet 1/3

- Tekstitetyn av-teoksen tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus
- Termejä, ilmaisuja ja aikamuotoja käytetään johdonmukaisesti
- Pronominien viittaussuhteiden oltava selkeitä

- Slangin, murteiden ja paikallisten ilmausten käyttö harkitusti

- Mielikuvan puhekielestä, slangista tai murteesta voi luoda sirottelemalla sopivia ilmaisuja tekstiin, viitteellisesti
  - Sananvalinnat: Moro, jäbä!
  - Me-passiivi: Me mennään bileisiin.
  - Subjektin ja predikaatin inkongruenssi: Kytät on sikoja!
  - Omistusliitteen puuttuminen: Meidän äiti tekee teidän äitien ruuat.

Ilmaisun käytänteet 2/3

- Vieraskielisten nimien taivutus suositusten mukaan
  - Bordeaux'hon, Ei Bordeauxiin
- Vierailta kirjoitusmerkeillä kirjoitetuista nimistä tulee käyttää suomenkielisen translitteroinnin mukaisia muotoja
  - Gorbatšov, Ei Gorbachev
- Maantieteellistä tai sosiaalista murretta tulee ilmaista korkeintaan viitteellisesti

NÄIN

Se sanoi, että homma on klaari.

EI NÄIN

See sanos et kyl homma o klaari.

Ilmaisun käytänteet 3/3

- Laulut ja runot kirjoitetaan normaalin repliikin tapaan välimerkkeineen ja jatkoviivoineen

NÄIN

Yhdessä kuljetaan
päivän kirkkauteen -

tiellä, jonka varrella
kasvaa villejä lupiineja.

EI NÄIN

Yhdessä kuljetaan
Päivän kirkkauteen

Tiellä jonka varrella kasvaa
Villejä lupiineja

Tiivistäminen 1/3

- **Poistot helpoin tapa tiivistää**
  - Täytesanat: niinku, tuota, tota, tavallaan
  - Jotkut konjunktiot
  - Vahvistussanat: todella, erittäin, tavattoman
  - Tarpeettomat toistot
  - Tarpeettomat sivulauseet: kuten sanoit, kannattaa muistaa
  - Mielipiteen ilmaukset: minun mielestäni
  - Tarpeettomat omistussanat: minun koirani -> koirani

Tiivistäminen 2/3

- Sanajärjestyksen muuttaminen voi selkiyttää tekstiä
- Lauseenvastikkeet sivulauseiksi (ei välttämättä tiivistä, mutta selkiyttää)
- Lyhyemmät synonyymit: sillä tavalla -> niin, siten

Tiivistäminen 3/3

”No asia ei varmasti ole loppuun käsitelty, mutta se tuli selväksi, että pääministeri on oman kantansa muodostanut ja siitä hän ei ole valmis millimetriäkään joustamaan.”

EI NÄIN

No asia ei varmasti
ole loppuun käsitelty, -

mutta se tuli selväksi, että pääministeri
on oman kantansa muodostanut -

ja siitä hän ei ole valmis
millimetriäkään joustamaan.

NÄIN

Asia ei varmasti ole loppuun käsitelty.

Se tuli selväksi, että pääministeri
on kantansa muodostanut, -

eikä hän siitä jousta.

Sinun tarinasi